Лемішовська О. С.,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку та аналізу;
Національний університет «Львівська політехніка» (м. Львів)

ЕКОНОМІЧНА ТА БУХГАЛТЕРСЬКА ОСВІТА У ЛЬВІВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ В XIX – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XX СТ

Дослідження історії становлення і розвитку знань економічної сфери в закладах вищої університетської освіти України закономірно пов'язуються з євроінтеграційними процесами, оскільки університети окремих регіонів в минулих історичних періодах входили до складу різних державних утворень. У цьому тезисному викладі йдеться про вивчення економічних дисциплін й бухгалтерської справи у Львівському національному університеті імені Івана Франка. Науковцями аргументується, що введення в «науковий обіг поглиблених відомостей про викладання економічних дисциплін у Львівському університеті слугуватиме новим можливостям переосмислення науково-освітніх процесів у сучасному вимірі» [1]. У публікації автора цієї тезової доповіді обгрунтовано доцільність проведення поглиблених досліджень розвитку економічної та бухгалтерської освіти у минулому в навчальних закладах університетського типу з метою виявлення вдалих підходів до організації і методів вивчення навчальних дисциплін [2].

У Львівському університеті зі статусом «гідності академії і титулу університету» опанування економічних знань організаційно знаходило вираз у функціонуванні економічних студій (з 1850 р.). Студійні виклади стосувалися набуття студентами різного типу економічних знань та розуміння і практичних навиків з бухгалтерської сфери. В межах цих студійних викладів акцентованим був теоретичний огляд предметної сфери знань, а також вивчення імперативних приписів та державної регуляції у сфері обліку і звітності.

На кожному із історічних етапів функціонування Львівського університету мали місце свої особливості та відмінності в організації та структурному формуванні навчального процесу, що стосувалося також добору і змісту економічних дисциплін [3]. Дисципліни зі сфери економіки у Львівському університеті починають викладатися у так званий період «світського реформування університету» (1774–1848 рр.) та активно удосконалюються у період демократичних реформ (1848 – 1918 рр.) [4]. У першій половині XIX ст. на юридичному факультеті викладались такі економічні дисципліни як «Теорія статистики» і «Статистика Австрійської імперії в контексті австрійського права» з акцентом до цієї сфери знань як науки про багатство народу та зі сфокусованістю на забезпечення майбутніх фахівців знаннями щодо методики обчислення доходів на рівні держави.

У подальші періоди поступово відбувається перехід від схоластики до дисциплін більш практичного характеру: на початковому етапі економічні дисципліни розкривалися на рівні загальнонаукової підготовки, а надалі разом

зі зміною їх найменувань (наприклад, такі предмети як «Австрійська статистика» й «Австрійське пряме оподаткування») конкретизувався і їх прикладний зміст. Стосовно предметів бухгалтерської сфери, то спочатку вивчалися дисципліни, які розкривали загальні питання у цій предметній сфері знань – «Австрійське державне рахункознавство», «Загальне рахункознавство» з деяким наведенням матеріалу більш прикладного рівня – «Приватне рахівництво і ведення каси в Австрії» та «Наука про державні розрахунки і комерційну бухгалтерію».

У другій половині XIX століття вводяться предмети, у яких наводяться практичні навички - «Про камеральну форму розрахунків і її застосування до Державної Скарбниці Австрії, бюджету, державного контролю і касоведення», «Державне рахівництво та його історичний розвиток в Австрії». Окремо виділимо предмети «Теорія та практика ведення купецьких, фабричних і промислових книг у правовому регулюванні на основі історичного розвитку і загального огляду австрійського законодавства» та «Приватне рахівництво і ведення каси в Австрії». Вони спиралися на практичну основу і законодавчі приписи. Для розширення параметрів знань у навчальний процес впроваджено предмет «Історія та література приватного, публічного і державного рахівництва від виникнення друкарства до найновіших часів».

Облікові дисципліни після 1870 рр. розширювалися шляхом поповнення таких предметів як «Наука про державні розрахунки і комерційну бухгалтерію» та «Державне рахівництво, а саме історичний розвиток і його сучасний стан в Австрійській державі». Вводиться курсове вивчення прикладного змісту облікової сфери (набуття навиків з бухгалтерської практики), які забезпечувалися предметами «Репетиторіум і практичні вправи з державного рахівництва» та «Репетиторіум і практичні вправи з купецького рахівництва, як одинарного так і подвійного». Особливості побудови регіонального обліку («провінційна бухгалтерія») вивчалися у предметі «Державне рахівництво для справ країв Австро-Угорської монархії».

Розуміння побудови облікової системи з точки зору формування показників про діяльність суб'єктів господарювання розкривалися впровадженими у навчальний процес предметів «Про основні відмінності камерального методу. Практичні заняття» та «Про основи оподаткування. Практичні приклади». Галузевий характер при побудові рахівничої системи вивчався предметами «Основи рахункових умінь із застосуванням до потреб приватних і суспільних» та «Загальні основи рахівництва, так званого купецького одинарного і подвійного з розглядом і порівнянням різних способів ведення купецьких книг». Нахил до практичних вправ був зумовлений під впливом прийнятого в Австрії 9 квітня 1873 р. закону «Про заробкові і господарські товариства» за яким всі суб'єкти господарювання були зобов'язані вести бухгалтерський облік і щорічно складати та подавати фінансову звітність.

Економічні, а згодом і бухгалтерські дисципліни в університеті викладались спочатку німецькою, а пізніше переважно польською мовами, а з другої половини XIX ст. вивчення деяких дисциплін здійснювалося українською мовою. Більшість викладачів, задіяних до викладання економічних дисциплін у

навчальному процесі університету, залучалися до проведення лекцій в різних університетах Європи, що свідчить про поширення євроінтеграційних процесів. Предмети з бухгалтерської сфери викладалися відповідно до засадних принципів німецької бухгалтерської школи, що створило передумови її поширення на українські землі. Деякі аспекти організації і змісту вивчення бухгалтерської сфери знань у Львівському університеті дають змогу зробити висновок про те, що закладені ідеї в минулому стосовно набуття бухгалтерських знань фахівцями різних спеціальностей можуть бути використані для формування сучасних університетських освітньо-професійних програм.

Список використаних джерел

1. Швець В. Виникнення і розвиток економічної освіти у Львівському університеті до 1939 року // «Обліково-аналітичного забезпечення менеджменту економічних суб'єктів: проблеми і шляхи розвитку». Львів : Растр – 7, 2022. С. 5- 22

2. Лемішовська О. С. Дисципліни бухгалтерської сфери у навчальних програмах Львівських академічних закладів університетського типу в XIX – першій половині XX ст. : історичний екскурс. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Економіка». Науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. № 29(57). С. 66–72

3. Encyklopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка : в 2 т. Т.І : А-К. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 716 с. Encyklopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка : в 2 т. Т.ІІ : Л-Я. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 764 с.

4. Качмар В. Львівський університет у 1784-1918 рр. : організаційні, освітньо-наукові та національні трансформації. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 556 с.